

novnom sadržinskom smislu. Naslov prve je *Marksizam i stvarnost*, a druge *Marksističko obrazovanje i pogled na svet*.

Postoji među njima tematska i sadržinska povezanost i prvi deo odnosi se na sledeće teme: *O aktuelnosti i socijalnim i teorijskim pretpostavkama nastanka marksizma*, *Marksizam i Hegel u savremenom svetu*, *Hegelovstvo i marksizam*, *Marksizam u današnjoj situaciji i SKJ*, *Marksizam i tradicija*, *Vrline i mane naše filozofije*, *Šta je autentični marksizam*, *Za prometejsku misao epohe*, *Naša filozofija i marksizam*, *Spor o dijalektici prirode, markslove metode i Marksova naučna logika*.

Dруги део књиге, такође јединствен по svojoj тематичи и садрžини, обрађује sledeće теме: *Uloga i značaj marksističkog obrazovanja*, *Marksizam – idejna osnova SKJ*, *Marksizam i otpori*, *Sukobi oko marksizma*, *Koncepcije marksističkog obrazovanja*, *Markističko obrazovanje na univerzitetu*, *Stručnost, obrazovanost i pogled na svet* и *Za sociologiju pogleda na svet*.

Sve ovo pokazuje da se autor bavi složenim problemima nastanka i razvoja marksizma, njegove primene danas u osobnim uslovima našeg jugoslovenskog društva i šire, i problemima marksističkog obrazovanja, a njihova aktuelnost sada je još jasnija u svetu dokumentata XI kongresa Saveza komunista Jugoslavije.

Uvodni deo knjige bavi se, pre svega, bitnim socijalnim i teorijskim pretpostavkama nastanka marksizma i ukazuje na njegovu neprestanu dinamiku razvitka i aktuelnost u savremenim uslovima, posebno naše teorije i prakse. Ove teme čine kontinuitet i doprinose celovitom naučnom razjašnjenu izvora i nastanka marksizma, kao i njegovih savremenih tokova i akcija u oblasti nauke, filozofije i, posebno, društvene i samopravne prakse naše stvarnosti.

Suština prvog dela, knjige Gligorija Zaječaranovića i njeni najviši vrednost je u naučnom i doslednom primarnim pitanjima marksističke filozofije i nauki, njenim teorijskim izvorima i praktičnim i revolucionarnim konsenzencama i akcijama, koje su ovu filozofiju učinile danas vodećim pogledom na svet i osnovom svakog obrazovanja. Potvrdu za ove značajne postavke autora nalazimo posebno i u stavovima XI kongresa SKJ, koji se odnose na dalji samoupravni preobražaj vaspitanja i obrazovanja, a naročito na ulogu i značaj markističkog obrazovanja i na činjenicu da marksizam mora još neposrednije prožimati sve oblike i sadržaje vaspitno-obrazovnog i saznanjnog procesa. Upravo ovi akcenti i uslovi našeg savremenog idejnog stanja u nauci i obrazovanju, i u zahtevima koje vreme postavlja, govore o tome da autentičnost marksizma mora biti očuvana i u svim vidovima markističkog obrazovanja da bi ono moglo zaista da bude osnova izgrađivanja takve svesti i akcija ličnosti koje joj omogućuju razotudjenje i svestrano izrastanje u stvaraoca u Marksovom smislu reči.

Dруги део knjige u kontinuitetu je s prvim i u osnovi je posvećen bitnoj ideji autora koja ga vodi ka analizama i spravama o najaktuuelnijim problemima marksizma i njegovog, takođe bitnog, odnosa s markističkim obrazovanjem. Tačnije, razmatra se njegova uloga i osnova u obrazovanju koje mi danas jedinstvenim pojmom nazivamo markističko obrazovanje.

Autor ukazuje i na činjenicu koje teme i sadržaje treba da ima ovo obrazovanje, koje je odlukama XI kongresa SKJ označeno kao suštinsko za uzdizanje i razvijanje ličnosti i dela našeg samoupravnog socijalizma. Obrazovanje bez koga se ne može zamisliti ni kretanje individualne i društvene, odnosno samoupravne svesti i ideologije, sticanje i razvijanje znanja u bilo kojoj od mnogostručnih oblasti čovekovog približavanja i naučnog otkrivanja suštinskih istina i zakonitosti sveta i mišljenja koje taj svet saznaće i menja.

Razmatrajući problem markističkog obrazovanja na svim nivoima, Zaječaranović taj proces vidi kao jedinstven, celovit, integralan. On marksizam ne posmatra parcijalno već kao jedinstven naučni sistem, kao naučnu filozofiju u kojoj je osnova dijalektika. Ona je, po Zaječaranoviću, suština marksizma, pa prema tome i svakog obrazovanja zasnovanog na ovoj filozofiji, tj. markističkog obrazovanja, bez obzira na kom nivou se ono sprovodilo.

Autor s pravom u zaključnom rukopisu ove knjige argumentovao objašnjava i potrebu naučnog konstituisanja sociologije pogleda na svet samog marksizma, što se može dovesti u vezu i sa sadašnjim razvojem i konstituisanjem nauka koje se bave ovim problemom, tj. vaspitanjem i obrazovanjem, kakva je i sama sociologija vaspitanja i obrazovanja.

Veoma osobena, ova knjiga otkriva čitaocu i to da Zaječaranović ukazuje ne samo na sadašnje stanje i primenu marksističke filozofije, već i na perspektive njenog razvitka u savremenim uslovima, a posebno u uslovima naše samoupravne stvarnosti i samoupravnog preobražaja vaspitanja i obrazovanja. Analitički i svestrano su sagledani problemi koje smo naznačili. Dijalektički se postupa razmatranju razvoja marksizma i ukazuje na jedinstvo prošlog, odnosno njegovog nastanka, sadašnjeg razvoja i perspektive budućeg razvitka i primene ove filozofije, kao i samog obrazovanja koje se na njoj zasniva.

Dруги део knjige započinje temom *Uloga i značaj marksizma i markističkog obrazovanja*. Ovaj sadržaj markistički je zasnovan i polazi, pre svega, od stavova Josipa Broza Tita i dokumenta SKJ. Njegova posebna vrednost i aktuelnost je u

tome što daje koncepciju markističkog obrazovanja i vaspitanja, a posebno kod nas. Osnovno je ovde da se marksizam pojavljuje kao nauka u jedinstvu s ideologijom i revolucionarnom praksom, shvaćen ne dogmatski već dijalektički. Autor je, poput Marksog i Titovog shvaćanja ove filozofije, istakao neminovnu povezanost marksizma s radničkom klasom, koja je glavni pokretač i tvorac savremene istorije i revolucionarnih promena u njoj. Radnička klasa samo na taj način nalazi u marksizmu svoju filozofiju i oružje za borbu u oslobođenju sopstvenog bića i celoga društva. U ovim radovima pokazuje se da autor s pravom daje filosofsko objašnjenje suštine markističkog obrazovanja, koje je sadržano i u našim programskim dokumentima. Rasvetljeni su uloga i značaj markističkog obrazovanja u sadašnjim uslovima socijalističkog razvijenja našeg društva i nauke.

Veoma sintetički ukazano je i na probleme kao što su: profesionalna stručnost, šire obrazovanje i pogled na svet. Pri tome se ukazuje na činjenicu da zapostavljanje ovog polja šireg obrazovanja dovodi i do negativnih posledica u polju stručnog obrazovanja i ukazuje da nastaje problem kada se ostvaruje svestrano obrazovanje bez stručnog, koje je neophodno za određene čovekove aktivnosti. Ujedno, autor ukazuje i na zapostavljanje vrednosne strane pri izgrađivanju pogleda na svet svake ličnosti. Sinteza osnovnog, ali pravilno zasnovanog Zaječaranovićevog zaključka jeste u sledećem: da je neophodno jedinstvo između sticanja stručnog znanja, obrazovanja i stvaranja pogleda na svet, u prvom redu markističkog, odnosno naučnog pogleda na svet. Ovim mestima u svojoj knjizi autor je još više aktualizirao njenu dijalektičku celinu i time mnogo doprineo da ona deluje na čitaoca kao jedinstven sadržaj s određenim, naučno zasnovanim porukama i istinama. One su potekle iz jedinstva raznovrsnih i složenih sadržina jedne filozofije i nauke, kao što je marksizam i obrazovanje zasnovano na ovoj materijalističkoj i dijalektičkoj filozofiji.

Teme su u knjizi i metodološki dobro postavljene i argumentovane analizirane i zasnovane, pri čemu je došla do izražaja i stručnost ovoga autora u oblasti metodologije društvenih nauka i obrazovanja, kao i njegova celovita opredeljenost za marksizam i njegovu stvaralačku primenu u našim uslovima.

Idejno su sve teze u knjizi zasnovane pre svega na filozofiji marksizma, naučnog socijalizma i u skladu su s našim socijalističkim razvijtom i samoupravnom ideologijom.

Jeziki i stil autora su jasni i neposredni, omogućuju čitaocu da dođe do svih izvora, ideja, istina i rešenja knjige. Osnovno je da ova knjiga ukazuje na bitne momente i suštinu markističkog pogleda na svet i mogućnosti obrazovanja na osnovama ove filozofije, čime ispunjava ne samo idejne, društvene i naučne zahteve, već i saznanjno-vaspitne i etičke sa stanovišta socijalističkog humanizma i shvatanja uloge nauke i filozofije.

Ova knjiga Gligorija Zaječaranovića predstavlja nov, veoma aktuelan prilog našoj markističkoj literaturi, posebno onoj koja se bavi savremenim pitanjima marksizma i markističkog obrazovanja.

LIKOVNI NOTES

(Reprospektivna izložba slika i crteža Milene Palović Barili u Muzeju savremene umetnosti u Beogradu)
Piše: Mirjana Radočić

Kao što je to često slučaj kada je reč o umetnicima, stvaralaštvo je obično neraskidivo vezano za sam njihov život i mora se posmatrati i tumačiti u spregu njegovog postojanja. Međutim, čini se, više nego u slučaju mnogih, pisati o umetnosti Milene Pavlović Barili znači pisati o samoj njenoj ličnosti i o tajni njenog ličnog života, jer je njen slikearstvo nastalo u svesnoj unutarnjoj povezanosti s njenom vlastitim egzistencijom. I kao i njen život, slikarstvo joj je takođe s dramatičnim tokom; stvoreno u dubokom duhu, mračno i u isti mah poetično stvaranje. Kroz sve svoje slike — autoportrete i portrete, figurativne kompozicije i mrtve prirode — Milena Pavlović Barili je razvijala svoja saznanja, uprkos svim nemirima, lutanjima i vraćanju na staro. Saznavajući kroz patnju i san istovremeno, doživljavala je svoju vlastitu egzistenciju i svet svoga vremena i stavljalih ih u domen svoje likovne poezijske. O tome, između ostalog, govore i njene reči zabeležene u jednom intervjuu iz 1937: »Patnja koju u meni izaziva slikarstvo, neopisiva je«. Dok je jednom drugom prilikom ostalo zapisano: »Ja sanjarim na svojim platnima i ona za mene predstavljaju približite od svega«. Upravo je to apsolutno i potpuno posvećivanje činu slikanja učinilo da slike Milene Pavlović Barili suđuju u sazdavanju i savladavanju same njene sudbine. Mislima nabijeno i nervozno, spokojno i osećajno u isti mah, njeno slikarstvo bi se stoga moglo označiti i kao mistrija i kao melanholijska, i kao nostalgija za bekrajem i kao strah od odlaska, kao čistota jednog sna i kao poezija s demonskim podtekstom, svejedno; sve su to brižljivo islikane metafore iste teme. Uvek potčinjavajući svojoj imaginaciji svet kroz ko-

ji prolazi, Milena Pavlović Barili je u slikama otkrivala svoje snove ili slutnje i tako dospevala do predviđanja nadrealnih vizija. U njima je našla izraza njenu duboku usamljenost, nemir i nespokojsvo jednog izuzetnog senzibiliteta, intenzivno razmišljanje o sebi i zagledanost u sebe, kao i put u nepoznato. Iza vidljivih stvari činilo joj se da stoe nepoznate sile koje su na nju delovale podstičući je i sputavajući istovremeno. Njena stalna težnja da se dokući to nepoznato što deluje u dubini vremena, predstave tajanstvenih zbivanja i pokušaj da se one spoznaju, u slikama postaju simboli velike izražajne snage i dobijaju značenje sudsinskih znamenja. Viđenje života projicirano u transcendentalno, kao i simbolične likovne predstave pretećeg i onostranog, dale su najbolje slike Milene Pavlović Barili, jedinstvene u svojoj izražajnoj snazi: »Usnula devojka s pticom (1937), »Fantastična kompozicija s leptirima« (1937), »Enigmatska mrtva priroda s gozdenim krevetom i pticama« (1937), »Žena pred rešetkom« (1938), »Melanolija (Brodom)« (1938), »Devojka sa svetiljkom na laguni« (1938) itd.

Povijena unapred, ničice, na slici »Melanolija« prikazana je ženska figura pačeničkog izraza lica, među cvećem i leptirima, kao da napuštena i bespomoćna oseća strašno komešanje unaokolo, brodom kojim predočava da nije samo more puno pretnje, već i zemlja i nebo. Možda je ova slika zabeležila u jednom trenutku njenu posustalost pred ponorom što se ispred nje otvara, poraženost pred nerazmrsivim, viziju predosećanog stradanja. Na slici »Venera s lampom« kao da je ostala netaknuta, slutnjom, ukazuje se lepa Venera, takođe s njenom likom, daleko od nespokoja »sveštenice« sa slike »Melanolija«. Naga žena, širokih kukova i tananih članaka, uzdržane gracioznosti i bademastih očiju upravljenih u nas, spokojnim i ravnodušnim držanjem, predočena je kao idealan lik koji se, svojim bezazlenim, čistim lirizmom, nalazi s onu stranu putenosti i erotikе. Na slici »Kompozicija« zapažamo svojevrsnu simboličnu predstavu gde nam se umetnica ukazuje u dvostrukom liku, kao monahinja i kao žena, postajući u svojoj dvosmislenosti smerna i demonski zavodljiva u isti mah.

Na slici »Devojka sa svetiljkom na laguni« nalazimo opet jedan mnogočlan likovni doživljaj. Gotovo dotaknuta jakim svetlom lampe koju nosi, ova skoro nestvarna, lebdeća prilika, kao da istražuje tajnom nastanjene predele, kreće se neodlučno i oprežno u stanju sličnom snu i nepovezanosti sa svetom.

U prizoru slike »Žena pred rešetkom« možda se htelo reći da je smrt uvek prisutna i da se za istinu i veru mora podneti patnja. U svakom slučaju, ova slika sadrži mnogočlanost simbola, nestvarnost kao glas straha i, u isti mah, sazdana je tako da sugerira viđenje stvari onostranog. Slika »Fantastična kompozicija s leptirima« može označavati sve što je demonsko u čoveku i oko njega. Simbolički predstavljeno ono lično ovde izmiče, da bi ostao naglašen elementarni karakter životnog postojanja i da bi se predočila unutarnja stanja. Ova slika samo u nagoveštaju i nepovezanosti svojih značenja ubličava njenu ličnu dramu i predstavu neobjašnjivog kao poslednju poruku.

Milena Pavlović Barili bila je i pesnik, a u njenim stihovima, uglavnom pisanim na italijanskom i francuskom jeziku i publikovanim u Italiji, nalazimo istu viziju koja postoji i u ovim slikama. Ovde valja citirati neke od njenih pesama da bi se sveobuhvatnije mogao sagledati njen osnovni doživljaj života i sveta. U jednoj pesmi iz 1934. ona je pisala:

Spalićemo mesec
da upotpunimo noć
da odrešimo snove
da suzdržimo dah.
Onda će Igra
poteći iz naših dlanova
suhih od života. Ni hitra
ni spora neće biti.
Biće sama.
Kao veliki šestar
potpuno uporedna
s mehaničkim ritmom
raspadanja.

Iz sledeće, 1935. godine potiče pesma:

Kiša mi kaplje u sobu
u sobu koja nije moja
(u bilo koju sobu).
Čuje se kako trči poput miša.
Tako sam zadovoljna kad zamišljam
kako palim mesec,
kako ga palim da plane i izgori
i vidim kako crni i odleće
kao mali ugljenisani leptiri
spori i kosi
koji ne menjaju ništa u tišini.
Ali treba se čuvati oblaka
jer sa njima
on može da nam umakne
zauvek.
Treba ih se čuvati uporno,
uporno,
kao što čine i ostali.

Milena Pavlović Barili; autoportret

Kao što je poznato, Milena Pavlović Barili je naslikala veći broj autoportreta, kao da je samoj sebi bila najnedokučivija i najveća tajna, i čitav njen razvoj kao slikara može se pratiti preko autoportreta: od prvog iz 1929. godine, rađenog u duhu akademске tradicije, tako da sadrži sve odlike njenog slikarstva iz perioda školovanja na minhenskoj Akademiji, preko »Autoportreta s antičkom glavom« (1936), »Autoportreta s belim šeširom« (1936) i čuvenog »Autoportreta« rađenog u toku 1938. do »Autoportreta s velom« iz 1939. Naporedo sa slikama autoportreta idu slike koje se mogu svrstati u nekoliko perioda rada i faza njenog likovnog izraza, kako su to učinili i organizatori ove retrospektive. Prvi, akademski obrazac obuhvata period od 1922. do 1931. godine, postnadrealni, linearni period od 1931. do 1936, postnadrealni, »renesansni«, metafizički period od 1936. do 1939. i, najzad, američki period od 1939. do 1945.

Već u crtežima Milena Pavlović Barili, kao što su »Egipt« (1930), »Fantastična kompozicija — Duh« (1928), ima elemenata poetske igre i atmosfere sna. To su spontane fantastične vizije koje odaju intimnu lirsку emociju i pejzaže iz neobičnih snova. Kasnije, u tzv. linearnom periodu, pre svega u crtežima, poetsko i fantastično koji potrije granice između bića i privida ona je učinila središnjom temom svog stvaranja i istovremeno u njih počela da zatvara svoj osećajni život. Između ostalih, to su slike: »Enigmatska kompozicija (Žena s probušenim listom)« (1932), »Enigmatska kompozicija (Kompozicija s rukama)« (1932), »Enigmatska kompozicija (Torzo s maskom i crnom rukom)« (1932), »Fantastična kompozicija s dva lika« (1932), »Enigmatska kompozicija (Poluakt i portret)« (1933) itd.

Slike Milene Pavlović Barili iz tzv. metafizičke faze, o kojima je već bilo reči, predstavljaju njena najbolja i u značenjskom pogledu najobuhvatnija ostvarenja. To su slike stvorene jakom simboličnom i vizionarskom snagom, koje se mogu tumačiti kao umetnost s dubokim egzistencijalnim značenjima i koje sadrže enigmatične poruke.

Najzad, dela koja su u skladu s klasičnom harmonijom renesanse i akademskim estetskim zakonima, ona ponovo stvara pri kraju života. To su slike iz njenog američkog perioda, koje uglavnom sačinjavaju portreti i slike — reminiscencije na renesansnu umetnost, koje predstavljaju jedan vid njenog ličnog kompromisa s društvom u kome se našla, a u kojima je više ne prepoznajemo. Sada, kada je virtuoznost zauzela ovi prostora, ugasio se njen san i bliskost suštinama.

Ovde, međutim valja zabeležiti da je celokupan egzistencijalni doživljaj Milene Pavlović Barili u njenim slikama i crtežima (bilo u kom periodu da su nastali) samo dobijao različite vidove izražavanja i formulisanja, a bio je uslovjen mnogim vizijama i osećanjima koja je ponela iz zavičaja i vremena detinjstva. I ne samo što je kasnije iz sveta pisala »da za-

lasci sunaca nigde nisu tako lepi kao u bašti njene kuće» i govorila o poeziji i egzotici požarevačke čaršije, palanačkog biokopka ili seoskog groblja, već je i mnoge motive svoga slikarstva ponela otuda. Trave, oblaci, leptiri, ptica, balon, lampa itd., koji su prisutni u gotovo svim njenim slikama i koje je učinila simbolima skrivenog smisla, potiču iz njenog osećanja prirode i idiličnog patrijarhalnog života u detinjstvu. Utuda potiču i neizbrisiva sećanja i nezaboravne tajne, koji će kasnije ospadati njenu maštu i samo biti upotpunjeni novim doživljajima i iskustvima snova. I upravo srodnost simbola koji se javljaju u većini njenih slika, sa svim onim što je videla ili doživela u detinjstvu i mnogočnost tog odnosa, omogućuju višestruk pristup njenom delu.

Delo Milene Pavlović Barili nastalo je u samoci. Može se reći da su usamljenost i izdvojenost ishodišta njene umetnosti. Iz dubina te izdvojenosti javlja se nekad lagani poetski san, a nekada tama očajanja, kada njeni likovi podrazumevaju glas straha ili dobijaju stav nemoći pred onim nepojamnim što dolazi. Obespojkovajuće osećanje napuštenosti, izolovanosti i nesnaženja u tom prostoru daje njenoj umetnosti tada neku demonsku viziju, koja čini da se iza vidljivog naslute praznine i nepoznato. Njeni likovi uzalud pokušavaju da se uklope u ustrojstvo sveta, zato se nekada bolje osećaju u svojoj samodovoljnosti i postojanju u užvišenom spokojsvju. Stoga i slike Milene Pavlović Barili dobijaju jednu izrazitu egzistencijalnu dimenziju. One predstavljaju tumačenje izvesnih stanja, kao izraz nekog izgubljenog jedinstva. Jake simboličke snage, one istovremeno izražavaju individualne odnose i odnose sa svetom. Te slike poniru u dubine onog nesvesnog u njenom biću, sagledavaju unutarnje predele duše i otkrivaju sadržaje sna; one često imaju vrednost tumačenja snova i mistične opijenosti. Istovremeno, potiču iz slutnje, egzistencijalnog straha i putovanja s onu stranu postojanja. Te slike su i kao poetičan, prosvetan doživljaj, i kao iskrci o sebi i svetu; kao svojevrstan izraz individualnog životnog osećanja. I uvek su oblikovane takvim intenzitetom tajanstvenog da se iza svakog sna ili priče samo oseća ponor duše. Slike Milene Pavlović Barili ubličavaju ono što je tajanstveno ili nepojamno i nekakav nerazložan poetski san. Iza vela ili iza rešetaka, uvek nečeg za-gonjetnog ima u tim prikazima. Stvarnost ili snovi, ono podsvesno i ono doživljeno, a i zajedno sve to, otvaraju tajanstvene prostore koji potiru proticanje vremena i kroz koje ona traži sebe samu. Njeni umetnosti, koja stoji negde između stvarnosti i sna, u stvari, beleži njen stalno traganje za sobom samom. Milena Pavlović Barili priča nam na slikama mnogočano-zbivanje svog ličnog života i misteriju svoje sudbine. Stoga, ako bismo pokušali da saznamo kakvu poruku iz ovih dela, u konačnom vidu neodgonetljivih ili namerno skrivenih značenja, zapažamo da u tumačenju i odgonetnju ovih simbola i snova nikada nećemo uspeti u potpunosti. Slike Milene Pavlović Barili su duboko zapretene i nedokućive u svojim značenjima. Ključa za njihovo razumevanje nema. One su i sazdane tako da ne budu odgonetnute.

HRONIKA

SIMPOZIJUM »KONTRASTIVNA JEŽIČKA ISTRAŽIVANJA«
Piše: Jaroslav Turčan

Povodom proslave 25. godišnjice Filozofskog fakulteta, u Novom Sadu je 7. i 8. decembra 1979. održan simpozijum posvećen kontrastivnim ježičkim istraživanjima. Na njemu je preko 50 lingvista iz Mađarske, DR Nemačke, SR Nemačke, Poljske i naše zemlje prezentiralo rezultate svojih istraživanja. Rad simpozijuma odvijao se u sledećim sesijama: »Lingvističke teorije i kontrastivna istraživanja«; »Leksikografska istraživanja«; »Primena kontrastivnih istraživanja u prevodenju« i »Primena kontrastivnih istraživanja u nastavi«.

U sesiji »Lingvističke teorije i kontrastivna istraživanja« učesnici simpozijuma upoznali su se s nekim teorijskim aspektima kontrastivnog pristupa ježičkim istraživanjima i njihovim implikacijama. Ne zanemarujući radove ostalih, mišljenja sam da je potrebitno nešto podrobnejše prikazati priloge dvojice autora iz ove sesije.

U prilogu »Lingvistički pojmovi kontrasta« dr Ljubomir Mihailović pokazao je koje se teškoće javljaju ako se pri upore-

divanju jezika primene pojedini lingvistički teorijski modeli. Autor se zadražao na glosematskom, distributivnom i generativnom modelu.¹

U glosematskom modelu uporedivanje ima karakter kategorizacije, a u distributivnom karakter aproksimacije. Međutim, nijedan od ova dva modela ne pruža jedinstven kriterijum za uporedivanje, pa su stoga i mogućnosti uopštavanja, tj. donošenja opštih zaključaka o sličnostima i razlikama kontrastiranih jezika, znatno ograničene. Generativni model jezika takođe ne omogućava postizanje većih rezultata u uporedivanju jezika. Naime, osnovna pretpostavka generativne teorije je utvrđivanje karakteristika zajedničkih svim jezicima (univerzalija), pa što se u uporedovanju silazi »dublje« u osnovu (posebno sintakšku i semantičku) jezika, razlike se smanjuju a sličnosti rastu. Stoga bi zaključivanje na osnovu ovog modela govorilo mnogo o sličnostima, ali malo o razlikama uporedivanih jezika, čime bi bio promašen jedan od osnovnih ciljeva uporedivanja. Nasuprot lingvističkom kontrastu, koji je, kako autor kaže, »razlika u sličnosti«, generativni model vodi zaključku o »sličnosti u razlici«. Prema tome — zaključuje autor — ni glosematski, ni distributivni, ni generativni model ne mogu u potpunosti da se primene na kontrastivna ježička istraživanja.

Da li, možda, kontrastivna ježička analiza može da dà najbolje rezultate tek ako se izbegava isključivo oslanjanje na bilo koji teorijski lingvistički model? Na ovo pitanje dr Midhat Ridanović dao je, u svom prilogu »Neki važniji elementi jedne skice za teorijsku kontrastivnu analizu«, potvrđan odgovor. On smatra da se ne treba isključivo oslanjati na bilo koji model u kontrastivnoj analizi, zato što su »svi postojeći gramatički modeli izgrađivani prema određenim metateorijskim zahtjevima epistemološke naravi, i to da bi poslužili za opis pojedinačnih jezika, a ne za usporednu analizu dva jezika«. U kontrastivnoj analizi, po ovom autoru, treba poći od korpusa, tj. od konkretnih ježičkih građe. Do korpusa bi se došlo tako da se, prvo, brižljivo odabere niz reprezentativnih govornih i pisanih tekstova iz jednog od jezika koji se upoređuju i, drugo, da se ti tekstovi prevedu na onaj drugi jezik. Uslov je da prevod mora sačuvati gramatičnost i prirodnost toga jezika. U samoj analizi uporedivali bi se ovakvi tekstovi i razdvajale podudarne od nepodudarnih struktura. Naravno, neki opštelingvistički koncepti i kategorije, pogotovo oni čija je valjanost potvrđena u dosadašnjoj praksi, mogu i treba da se zadre i u ovakvoj analizi. Radeci dosledno s korpusom, obezbeđuje se veliki stepen obuhvatnosti kontrastivne analize, što, po autoru, nedostaže drugim pristupima.

U ostalim sesijama simpozijuma, kako i sami njihovi naziv ukuju, dominirala su pitanja i problemi primene kontrastivnih ježičkih istraživanja. Poseban akcenat u primeni dat je istraživanjima čiji je cilj unapredavanje ostvarivanja ravnnopravnosti jezika i pisama svih naroda i narodnosti u Vojvodini. Bilo je, tako, govor o prevođenju tekstova s društveno-političkom tematikom, o terminološkim rečenicima društveno-političke i samoupravne terminologije na srpskohrvatskom, mađarskom, slovačkom, rumunskom i rusinskom jeziku i sl. U istraživanja je bio uključen, što je posebno značajno, i veći broj mlađih istraživača i studenata.

Rezimirajući rad simpozijuma, istakao bih sledeće:

1. Opštegovlovenski karakter simpozijuma ukazuje na postojanje svesti jugoslovenskih lingvista da upravo situacija paralelne egzistencije i ravnopravne uloge mnogih jezika (međusobno dosta različitih i u genetskom i u tipološkom pogledu) u Jugoslaviji omogućava pun razvoj i zamah kontrastivnih ježičkih istraživanja, i to kako empirijskog, tako i istraživanja teorijskog karaktera.

2. Kao autori radova na simpozijumu su se pojavili ne samo naučni radnici iz instituta i s katedara za proučavanje jezika, nego i pojedinci iz obrazovnih, kulturnih i informativnih institucija, što pokazuje da kontrastivna ježička istraživanja kod nosa nisu privilegija isključivo ljudi koji se profesionalno bave naukom, već da postaju svojina sve šireg kruga ljudi.

3. Ovaj simpozijum zajednički su organizovali Institut za južnoslovenske jezike, Institut za mađarski jezik, književnost i hungarološka istraživanja, Institut za slovakistiku i Institut za strane jezike Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. Ta činjenica svedoči o tome da se sve više prevazilaze barijere koje razdvajaju pojedine naučne oblasti i da se otvaraju nove, još šire perspektive interdisciplinarnim pristupima u istraživanju ježičke problematike.

¹ Bliža obaveštenja o ovim modelima zainteresovani čitalac može naći u knjizi Milke Ivić *Pravci u lingvistici*, Ljubljana 1970, i to: o glosematskom na stranama 162–167, o distributivizmu na stranama 142–144, a o generativnoj gramatiki na stranama 189–196.